

Kur'an'da Şirk ve Acele Azap Talebi

Politheism and Desire of İmmediate Torment in Qur'an

İsmail KILIÇ

Dr., Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Bağlarbaşı İlkokulu, Üsküdar/İstanbul
ORCID ID: 0000-0003-2364-3212, e-mail: kilicismaail@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Arařtırma Makalesi / Research Article

Geliř Tarihi / Received: 4 Ocak 2019/ 4 January 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 6 Mayıs 2019 / 6 May 2019

Yayın Tarihi / Published: 24 Temmuz 2019 / 24 July 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Temmuz / July

Cilt / Volume: 5 Sayı / **Issue:** 2 Sayfa / **Pages:** 299-312

Öz

Bu çalışmada şirk ile insanın acele azap talep etmesi arasında nasıl bir ilişki olduğu ve azap talebinin Kur'an'da nasıl işlendiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada müşriklerin vaat edilen azabı aceleyle istediklerini aktaran ayetler ile bunlara cevap mahiyetinde gelen ayetler, mümkün oldukça nüzul sırasına göre ele alınıp Kur'an bütünlüğü gözetilerek incelenmiştir. Sonuç olarak insanın yapısında bulunan acelecilik eğiliminin müşriklerde olumsuz anlamda tezahür ettiği tespit edilmiştir. Vaat edilen azabı acele istemenin, şirk düşen insanın kendisini doğru yolda görüp şirkte ısrar etmesinin ve onu savunmasının bir yansıması olduğu görülmüştür. Ayrıca, Kur'an'da müşriklerin vaat edilen azabı acele istediklerini aktaran ifadelerin yer alması hususunun, insanı doğru yolda tutmayı hedefleyen Kur'an'ın bir üslup özelliği olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Şirk, Müşrik, Acelecilik, Azap.

Abstract

The manifestation of this immediate torment desire of Polytheists', the relationship between polytheism and mentioned desire and torment desire tried to be identified how it was processed in Qur'an. In research, verses which transferred polytheists immediate desire of promised torment and verses which came as an answer were examined according to Qur'an integrity and as much as possible according to order of revelation. Consequently, hurriedness tendency which is based in human habit is determined to appear in a negative meaning on polytheists. To desire immediate torment that was promised, was seen as a result of the people who were insisting on polytheism, seeing themselves on the right way. Otherwise the point taking part in Qur'an, polytheists' expressions transferring immediate desire of promised torment was evaluated as Qur'an's style feature which aiming to keep human on the right way.

Keywords: Qur'anic Exegesis, Qur'an, Polytheism, Polytheist, Hurriedness, Torment.

Giriş

Yaklaşık 23 yılda nazil olan Kur'an bu süreçte hem nüzul dönemi muhataplarının hem de önceki peygamberlerin muhataplarının itirazlarını, sorularını ve taleplerini konu edinmiştir. Bu yönüyle Kur'an, hayatın içinde oluşmuş bir kitaptır. Muhatabı insan olan Kur'an, insanın içinde bulunduğu atmosferi yansıtarak ve ona ait argümanları kullanarak onu sırat-ı müstakime yöneltmektedir.

Kur'an'ın en önemli konularından biri şirkdir. Kur'an, peygamberlerin insanları şirkten uzak tutmak için mücadelelerini aktarmakta ve şirk düşmüş insanların her türlü itirazlarını, sorularını ve taleplerini dikkate almaktadır. Kur'an, peygamberlerin müşrik muhataplarının taleplerini aktararak bir bakıma şirkin talep olarak yansımasını canlandırmakta ve bu şirk hastalığının tedavi yolunu da göstermektedir. Şirke bulaşanların taleplerinden biri de kendilerine vaat edilen azabın bir an evvel gelmesini istemeleridir.

Bu çalışmada şirk ile acele azap talebi arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılacaktır. Bunun sonucunda ise Kur'an'ın ana konularından biri olan şirkin bu yönüyle aydınlatılmasına bir katkı sunulmaya çalışılacak ve acele azap talebinin Kur'an'da nasıl işlendiğine dikkat çekilecektir.

Bu alanda yapılan çalışmalar tarandığında, Abdurrahman Kasapoğlu'nun "İnkâr ve Acelecilik Karakteri" adlı makalesine rastlanmıştır. Bu çalışmada inkâr edenlerin acele azap

istemelerine de değinilmiş ve azap istemenin temelinde insanın doğasında olan acelecilik eğilimi olduğu belirtilmiştir. Ayrıca müşriklerin böyle bir talepte bulunmalarının amacının ise peygamberi zor durumda bırakarak kendilerinin haklı olduğunu ortaya çıkarabilmek olduğu söylenmiştir. Bunun yanında azabın kendi arzulanırları zamanda gelmesini istemeleriyle Allah'ın takdirine karşı bir umursamazlık sergiledikleri ifade edilmiştir.¹ Sözü edilen makalede, adından da anlaşıldığı üzere, inkâr edenlerin acelecilik karakterleri anlatılırken onların acele azap istemelerine değinilmiş ancak, şirk ve azap talebi arasındaki ilişki konu edinilmemiştir. Kur'an'da azap kavramıyla ilgili bazı yüksek lisans ve doktora çalışmaları da yapılmıştır. Bunlardan biri, Ali Kaya tarafından hazırlanan "Kur'an'da Azap" adlı doktora tezidir.² Bunun yanında, "Kur'an'da Azap Kavramı" ismiyle Suat Kelkitli'nin³ ve Faiz Kalın'ın⁴ yüksek lisans çalışmaları ile Murat Karakaya'nın "Kur'an'da Af ve Azap Kavramları" adlı yüksek lisans çalışması mevcuttur. Bu çalışmalarda da şirk ve azap talebi arasındaki ilişkiye değinilmediği görülmüştür.

Bu çalışmada, şirke düşen insanların azap isteklerini aktaran âyetler ile bu isteklere cevap mahiyetinde olan âyetler, mümkün olduğu kadar nüzul sırası ve Kur'an'ın bütünlüğü gözetilerek incelenecektir. Tefsir kaynakları yanında, bu alanda yapılmış çalışmalardan yararlanılacaktır. İlgili kelimelerin anlam tespitinde ise lügatlerden istifade edilecektir.

1. Şirk

Sözlükte şirk, "ortak olmak" ve "ortaklık" anlamlarına gelir.⁵ İFâl babından olan "işrâk" ise "ortak yapmak ve ortak kılmak" demektir.⁶ Şirkin birçok tanımı yapılmıştır. Bunlar; "Allah'a rubûbiyetinde ortak tanımak",⁷ "Allah'la beraber O'na denk veya O'ndan derece bakımından düşük başka ilahlar edinmek",⁸ "Allah'ı birlememek ve ondan başkasına kulluk etmek,"⁹ "Allah'a ibadette putları ortak yapmak, Allah'tan derece bakımından düşük başkalarını rabler edinmek, Allah'a oğul isnadında bulunmak"¹⁰ ve "Allah'a has sıfatları başkalarına yakıştırmak"¹¹ gibi

¹ Abdurrahman Kasapoğlu, "İnkâr ve Acelecilik Karakteri – Character Of Denial And Hastiness-", *Kelam Araştırmaları* 4/1 (2006): 91; Kerim Buladı, *Kur'an'da Nankörlük Kavramı* (İstanbul, 2001).

² Ali Kaya, "Kur'an'da Azap" (Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi, 2017).

³ Suat Kelkitli, "Kur'an'da Azap Kavramı" (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2010).

⁴ Faiz Kalın, "Kur'an'da Azap Kavramı" (Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1995).

⁵ Ebû Abdî'r-Rahman el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temim el-Ferahhidî: *Kitâbu'l-Ayn*, Thk. Mehdî Mahzumî, İbrahim es-Sâmerrâî, 8 cilt (Beyrut, Müessesetü'l-A'lemi li'l-Matbûât, 1408/1988), 5: 293; Ebû Nasr İsmail b. Hammad el-Cevherî: *es-Sihâb: Tâcü'l-Luğa ve Sihâbu'l-Arabîyye*, Thk. Ahmed Abdülgafur Atar, 6 cilt. 4. baskı (Beyrut, Dârü'l-İlm li'l-Melâyîn, 1990), 4: 1593; Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensârî İbn Manzûr: *Lisânü'l-Arabî'l-Arab*, 15 cilt (Beyrut, Dâru Sadır, t.y.), 10, 448; Ebu'l-Kasım el-Hüseyn b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Rağîb el-İsfahânî: *Mu'cemu Müfredâtü'l-Elfâzî'l-Kur'an* (Beyrut, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997), 291; Mustafa Sinanoğlu: "Şirk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, 2010), 39: 193.

⁶ Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ: *Mu'cemu Mekâyîsi'l-Luğa*, Thk. Abdüsselam Muhammed Harun, 6 cilt (Beyrut, Dârü'l-Cil, t.y.), 3: 265, Cevherî, *es-Sihâb*, 4: 1594; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arabî'l-Arab*, 10: 448; İsfahânî, *Mu'cemu Müfredât*, 291; Sinanoğlu, "Şirk", 193; Veli Ulutürk: *Kur'an-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıyıyor?*, (İstanbul, Yeni Akademi Yayınları, 2007), 254.

⁷ Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. el-Ezherî: *Tebzîbü'l-Luğa*, Thk. Muhammed İvaz Mir'ab, 8 cilt (Beyrut, Dârü İhyâ't-Türâsî'l-Arabî, 2001), 10: 12.

⁸ Ebû Hilâl el-Hasan b. Abdullah b. Said b. Yahya el-Askerî, *el-Furûkî'l-Luğavîyye*, Thk. Muhammed İbrahim Selim (Kahire, Dârü'l-İlim ves'Segâfe li'n-Neşri ve't-Tevzi', t.y.), 230.

⁹ Ebu'l-Hasan Mukâtil b. Süleyman b. Beşir Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman (et-Tefsîrî'l-Kebir)*, Thk. Abdullah Mahmûd Şehhate, 4 cilt (Kahire, el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâp, 1979), 1: 168.

¹⁰ Ebû Cafer Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî, *Câmiü'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l Kur'an*, Thk. Ahmed Muhammed Şakir, 24 cilt., (y.y., Müessesetü'r-Risale, 1420/2000), 16: 286.

tanımlardır. Bu tanımlara göre şirk, Allah'a bir şekilde ortak tanımak, inanç ve amelde Allah'ı birlememek anlamına gelmektedir.

Şirkin karşıtı, tevhittir. Sözlükte “tek olmak, bir olmak ve parçalara ayrılmamak” anlamındaki وَحْدٌ (vehd/vahd) kökünden türeyen tevhid; birlemek, bir şeyin bir ve tek olduğunu kabul etmektir.¹² Tevhid, Allah'ın bir olduğuna ve ortağının bulunmadığına inanmaktır.¹³ Tevhidin terim anlamı ise; Allah'ı zatında, sıfatlarında, mabut oluşunda bir ve tek olduğunu zihnen ve kalben kabul etmektir.¹⁴

Müşrik, Allah'a bir şekilde ortak tanıyan, inanç ve amelde onu birlemeyendir. Mabut sadece Allah olduğu halde müşrik, mabûdiyeti O'dan başkalarına da verir.¹⁵ Hâlbuki insanın kulluk etmesi gereken tek varlık Allah'tır. İnsan, Allah'a olan kulluğunda başkalarını da gözetirse Allah'ı hakkıyla takdir edememiş, O'na olan kulluğunda gözetmediği varlığa da hak etmediği bir değer vermiş ve o varlığı ontolojik olarak bulunduğu konumundan üstün bir konuma yerleştirmiş olur. Dolayısıyla müşrik, Allah'ı gerçek konumunda göremediğinden O'nun yarattığı bazı varlıkları kendi konumundan çıkararak O'na denk veya O'ndan derece bakımından düşük tanrılar edinir. Böylece insanın zihninde varlıklar hiyerarşisi bozulur ve insan kendisine yabancılaşır. Bu durumda insan, Allah'tan başka varlıkların kulu olur ve Allah'a inandığı halde O'nu zihninde hayata müdahil olmaktan uzaklaştırarak yaşar.

Şirki, “küfür”,¹⁶ “affedilmeyecek bir günah”¹⁷ ve “büyük bir zulüm”¹⁸ olarak niteleyen Kur'an, Allah'tan başka varlıklara yönelik olarak gerçekleşen her türlü kulluğu şirk¹⁹ olarak değerlendirir ve şirki reddeder. Ne doğrudan ne de O'nun katında aracılık etmesi gayesiyle Allah'tan başkasına yönelmemek gerekir. Çünkü bunlar insanları doğru yoldan saptıran şirkin ta kendisidir.²⁰

2. Acelecilik ve İnsan

a. Acele Kelimesinin Anlamı ve Psikolojik Kökeni

¹¹ Şah Veliyullah Ahmed b. Abdurrahman ed-Dihlevî, *el-Fezû'u'l-Kebîr fî Usûli't-Tefsîr*, 2. baskı (Beyrut, Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1407/1987), 23.

¹² Halîl b. Ahmed, *Kitâbu'l-Ayn*, 3: 281; Cevherî, *es-Sıbâh*, 2: 547; Ezherî, *Tebzîbü'l-Luğa*, 5: 125; İbn Fâris, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, VI, 90; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, 3: 448; Mevlüt Özler, “Tevhid”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV Yayınları, 2012), 41: 18.

¹³ Halîl b. Ahmed, *Kitâbu'l-Ayn*, 3: 281; Ezherî, *Tebzîbü'l-Luğa*, 5: 125; Mecdüddin Muhammed b. Yakub el-Fîrûzâbâdî, *el-Kamusu'l-Mubît*, 2. baskı (Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987, 414; Yaşar Düzenli, *Kur'an Işığında Evrensel Dengeler ve İnsan* (İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV) Yayınları, 2000), s. 304; Özler, “Tevhid”, s. 18.

¹⁴ Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali el-Cürcânî, *et-Ta'rifât* (Beyrut, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1983), 69; Bekir Topaloğlu - Yusuf Şevki Yavuz - İlyas Çelebi, *İslam'da İnanç Esasları* (İstanbul, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1998), 79, 90; Bekir Topaloğlu - İlyas Çelebi, *Kelam Terimleri Sözlüğü*, 3. baskı (İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2013), 318, 319; Özler, “Tevhid”, 18.

¹⁵ Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. el-Hasan b. el-Hüseyn Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsîrü'l-Kebîr: Mefâtihü'l-Gayb*, 32 cilt, 3. baskı (Beyrut, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 1420), XXV, 120.

¹⁶ Bkz. Âl-i İmrân 3/151.

¹⁷ Bkz. Nisâ 4/48, 116.

¹⁸ Bkz. Lokman 31/13.

¹⁹ Şirkin felsefi ve dini düşüncelerdeki farklı yansımaları hakkında geniş bilgi için Bkz. Nadim Macit, *Kur'an ve Hadis'e Göre Şirk ve Müşrik Toplum* (Konya, Damla Matbaacılık, 1992), 40-212.

²⁰ Muhammed Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Hakîm: Tefsîrü'l-Menâr*, 12 cilt., 2. baskı (Beyrut, Dârü'l-Marife, t.y.), VIII, 436.

“Acele” kelimesi Arapça *عجل* kökünden olup “sürat” anlamına gelir. Yavaş olmanın zıddıdır.²¹ Bir şeyi vaktinden önce istemek ve araştırıp onun peşine düşmektir.²² Yolcular için hazırlanan ve çabucak yenilebilen yiyeceklere *العجالة* (el-ucâle) denilmiştir. İhtiyaç anında acele gerekli olduğu için küçük mataraya *العجلة* (el-icle) denilmiştir. Binicisi tam olarak yerleşmeden devenin hemen hareket etmesi *الإعجال* (i'câl) şeklinde anılmıştır. Tekerleğe ve su kuyusunun üzerinde suyu almayı kolaylaştıran ağaçtan imal edilmiş oka da *العجلة* (el-acele) adı verilmiştir.²³ Arapçada *عجل* kökünden türemiş olan bu kelimeler incelendiğinde, “Acele” kelimesinin “bir şeyin vaktinden önce gerçekleşmesini istemek” şeklinde olumsuz anlamının yanında, “ihtiyaç halinde bir şeyin hemen olmasını istemek” şeklinde olumlu anlamının da olduğu görülmektedir.

İnsanın genel özelliklerinden biri olan acelecilik, Psikolojide yerine göre bir karakter, yerine göre ruhsal bir tip belirtisi olarak ele alınmıştır.²⁴ Aşırı aceleciliğin, ferdin en tehlikeli işler yapmaya eğilim göstermesine sebep olduğu, normal ve ölçülü aceleciliğin ise çok değerli olduğu ifade edilmiştir.²⁵ Örneğin, bir araştırmaya göre kişilik özelliklerinden biri olarak ataklık ölçümünde yüksek puan alanlar, hemen eyleme geçme, acele etme ve sıklıkla yersiz kararlar verme eğilimindedirler.²⁶

b. İnsanın Aceleciliği

Acelecilik insanın yapısında bulunan bir eğilimdir. Bu eğilim bir âyet-i kerimede şöyle ifade edilmektedir:

“خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ / İnsan, aceleci (bir tabiatta) yaratılmıştır. Size âyetlerimi göstereceğim; benden acele istemeyin.”²⁷

“İnsan aceleden yaratılmıştır” ifadesi mübalağa amacıyla aceleci davranıştaki aşırılığı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu söz tıpkı, zeki kimseler için “ O tutuşan bir ateştir.” demek gibidir.²⁸ Nitekim Araplar, bir şeyi çok yapan kişiye o şeyi çok yaptığını kastederek “ondan yaratıldı” derlerdi.²⁹

İlâhî mesajları önemsemeyen insanların inanç bakımından yanılığa düşmelerinde bu aceleci tutumları etkili olmaktadır.³⁰ İnsanların ahiret hayatını dikkate almayarak dünya hayatını yaşamalarında bu acelecilik eğiliminin etkisi göz ardı edilemez. İnsanlar bu özellik sebebiyle ahiret

²¹ Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan İbn Düreyd el-Ezdî, *Cemheretü'l-Luğa*, Thk., Remzî Münîr Baalbekî, 3 cilt (Beyrut, Dâru'l-İlm Lilmelâ'în, 1987), 1: 428; Cevherî, *es-Sıhâb*, 5: 1760; İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, 11: 425.

²² İsfahânî, *Mu'cemü Müfredât*, 323.

²³ İbn Manzûr, *Lisanü'l-Arab*, 9: 425-429.

²⁴ Alfred Adler, *İnsanı Tanıma Sanatı*, Trc. Kamuran Şipal (İstanbul, Dergah Yayınları, 1977), 142-146; Kasapoğlu, “İnkâr ve Acelecilik Karakteri – Character Of Denial And Hastiness-”, 93.

²⁵ Francis Bacon, *Denemeler*, Trc. Akşit Göktürk (İstanbul, İnkilâp Kitabevi, 1994), 136, 137; Rene Destances, *Rubun İbtirasları*, Trc. Mehmet Karaasan (Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1972), s. 136, 137.

²⁶ H. J. Eysenck, Glenn Wilson, *Kişiliğimizi Tanıyın*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995), 59.

²⁷ el-Enbiyâ 21/37.

²⁸ Râzî, *et-Tefsîrü'l-Kebîr*, 22: 145.

²⁹ Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. el-Ezherî: *Tehzîbü'l-Luğa*, Thk. Muhammed İvaz Mir'ab, 8 cilt (Beyrut, Dâru İhyâ't-Türâsî'l-Arabî, 2001), 1: 237.

³⁰ Kasapoğlu, “İnkâr ve Acelecilik Karakteri – Character Of Denial And Hastiness-”, 91.

hayatını uzak görüp dünya hayatını ahiret hayatına tercih edebilmekte ve ahiret yokmuş gibi yaşayabilmektedirler. Nitekim bir âyette şöyle buyurulmaktadır:

“وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ” / كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ () وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ”³¹ / Hayır! Doğrusu siz, çarçabuk geçeni (dünya hayatını ve nimetlerini) seviyor, ahireti bırakıyorsunuz.”³¹

Bu âyette dünya hayatına *العَاجِلَةَ* (el-âcile) denildiği görülmektedir. Kur'an'ı Kerim'de bu kelime dünya hayatının ahiret hayatına tercih edilmesi söz konusu edildiği zaman kullanılmıştır.³² Buna göre insan, kendisine içinde yaşadığı dünya hayatını ahiret hayatından yakın bulmakta ve önceliği ona verebilmektedir. Ahiret hayatını uzak gördüğü için onu beklemek yerine, aceleci bir tutumla dünya hayatına sarılabilmektedir.

Kur'an'da, dünya hayatının ahiret hayatından önce olması ve çabuk geçecek bir mahiyeti olması sebebiyle dünya hayatına *العَاجِلَةَ* (el-âcile) denilmiştir. Ayrıca, Kur'an'da dünya hayatının ebedî olan ahiret hayatına tercih edilmemesi uyarısı yapılmıştır. Bu konu hakkında bir âyette şöyle buyurulmaktadır:

“مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَذْحُورًا” / Her kim bu çarçabuk geçen dünyayı dilerse ona, yani dilediğimiz kimseye dilediğimiz kadarını dünyada hemen verir, sonra da onu, kınanmış ve kovulmuş olarak gireceği cehenneme sokarız.”³³

İnsan acelecilik eğilimi sebebiyle hayır ister gibi şerri de isteyebilmektedir. Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا” / İnsan, hayra dua eder gibi, şerre dua etmekte(hayrı ister gibi şerri istemekte)dir. İnsan pek acelecidir.”³⁴

İnsan, sonra olacak şeyin hemen olmasını ister. Sabretmekte zorlanır. Bu yüzden inkâr edenler hakkında hazırlanmış olan çok acı azabın bir an önce yerine getirilmesini bir hayır ister gibi ister ve bu şekilde kendisine şer davet etmiş olur. Çünkü bir şeyin vaktinden önce gerçekleşmesini isteyen kimse, o şeyden mahrum edilmekle azarlanır. İnsanın çok aceleci olması bir de şu manayı kapsar: İnsan veresiyeden daha fazla peşine heves eder. Ahireti, dünyada görmek ister. Onun için insanların birçoğu ahireti bırakır da dünyayı ister. O büyük ecre önem vermez, o acıklı azabı hesaba almaz. Bundan dolayı kendisine hayır istiyormuş gibi şerri davet eder.³⁵

İnsandaki acelecilik eğilimi, müşrikleri vaat edilen ahiret azabını acele istemeye yönlendirmiştir. Bu durum, Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir:

“وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ” / Bir de ‘doğru söyleyenlerseniz bu (bizi) tehdit (ettiğiniz azap) ne zaman?’ diyorlar.”³⁶

³¹ el-Kiyâmet 75/20, 21; Ayrıca bk. el-İnsân 76/27.

³² Ayrıca bk. el-İsrâ 17/18, 19; el-İnsân 76/20.

³³ el-İsrâ 17/18.

³⁴ el-İsrâ 17/11.

³⁵ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 10 cilt (İstanbul, Eser Neşriyat, t.y.), 5: 3168.

³⁶ el-Enbiyâ 21/38; Ayrıca bk. Yûnus 10/48-51; el-Hac 22/47; en-Neml 27/71, 72; Yâsîn 36/48, 49; es-Sâffât 37/176; ez-Zâriyât 51/12-14.

Acelecilik Kur'an'da yerilen bir vasıf olmakla beraber, aceleci davranmanın insanın yararına olduğu durumlar da elbette vardır. Örneğin, Allah'ın rızasını kazanmak için sergilenen acele davranış, Kur'an'da olumlu olarak şöyle değerlendirilmektedir:

“قَالَ هُمْ أَوْلَاءُ عَلَىٰ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ” / Dedi: ‘Onlar benim arkamdan geliyorlar, ya Rabbî razı olman için sana çabuk geldim.’³⁷

Aceleci davranmak bazı durumlarda insanın faydasına olsa da bazı konularda ölçsüzce gösterilen acelecilik fert ve toplum için yarardan çok zarar meydana getirmektedir. Kur'an-ı Kerim, ölçsüz ve zararlı olacak şekilde aceleciliği bir alışkanlık haline getirmeyi eleştirmiştir.³⁸

3. Acele Azap Talebinin İnanç ve Amelî Temelleri

a. Vaat Edilen Azabın Uzak Görülmesi

Müşrikler sahip oldukları acelecilik karakteri saikiyle bu dünyada ödül ve cezanın anında gerçekleştiğine inanmışlardır. Henüz azap görmediklerinden hiçbir zaman kendilerine azap edilmeyeceğini sanmışlardır. Bundan dolayı vaat edilen azabı acele istemişler, ancak azap gelmeyince peygamberle alay etmeyi sürdürmüşler ve kendilerine azabın hiç gelmeyeceğine inanmışlardır.

Müşrikler azap edilecek olmalarını kabul etmedikleri için kendileri açısından olmayacak bir şeyi istemişlerdir. Allah, vaat ettiği azabın geleceğine inanmadıkları için onun gelmesini acele istediklerini şöyle haber vermektedir:

“يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ” / Ona inanmayanlar, onun çabuk gelmesini isterler. İnananlar ise ondan korkarlar ve onun gerçek olduğunu bilirler. İyi bil ki, o saat hakkında tartışanlar, uzak bir sapıklık içine düşmüşlerdir.³⁹

Müşriklerin vaat edilen azabı acele istemelerine cevap olarak Allah, vaat edilen azabın kıyamette geleceğini kesinlik bildiren bir ifade tarzıyla şöyle bildirmektedir:

“أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ” / Allah'ın emri geldi, artık onu acele istemeyin. Allah, onların ortak koştukları şeylerden uzaktır, yücedir.⁴⁰

Bu âyette kıyametin kopmasının kesin olduğunu anlatmak için geçmiş zaman kipi kullanılmıştır. Bu âyete göre kıyametin vakti âdeta gelip çatmış gibidir. Allah'ın vaat ettiği azap ve kıyametin kopması hakkındaki ilâhî bilgi, kesin bir bilgidir. Bunda şüphe yoktur. Allah bir konuda bir hükme varmışsa, o kesin gerçekleşecek demektir. Böyle bir hüküm için mecazî olarak “gerçekleşti” ifadesi kullanılmıştır.⁴¹ Kur'an'ın cevabı kıyametin geleceğinin kesin olduğunu vurgulayan bir üslupta olmuştur. Yoksa kıyamet henüz gelmiş değildir.

Öte yandan, vaat edilen azabı yalanlayan müşriklerin ceza gününü sordukları Kur'an'da şöyle bildirilmektedir:

³⁷ Tâhâ 20/84.

³⁸ Kasapoğlu, “İnkâr ve Acelecilik Karakteri – Character Of Denial And Hastiness-”, 47.

³⁹ Şûrâ 42/18.

⁴⁰ en-Nahl 16/1.

⁴¹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 5: 3083, 3084.

“يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمَ الدِّينِ / ‘Ceza günü ne zaman?’ diye sorarlar.”⁴²

Bu tür sorulara ve müşriklerin acele azap taleplerine cevap olarak Kur’an, azabın kendilerine kesin geleceğini, ancak azabı tattıklarında artık çok geç olacağını haber vermektedir:

“O gün onlar ateş üzerinde (يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُقْتَلُونَ) دُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ” deneneceklerdir. ‘Fitnenizi (fesadınızın cezasını) tadın! Acele isteyip durduğunuz şey budur işte!’ (denilecek).”⁴³

Müşrikler ceza gününün zamanını sormuş olmalarına rağmen, bu âyetlerde onun zamanı bildirilmemiştir. Çünkü onlar onu bilmek ve anlamak maksadıyla sormamışlardır. İnkâr ve alay amaçlı sormuşlardır.⁴⁴ Bundan dolayı o günün tarihini açıklamanın sorudaki asıl konuyla bir ilgisi yoktur.

Diğer yandan, yukarıdaki âyette yer alan “يُقْتَلُونَ” kelimesinin manasının “yakılacaklar” şeklinde olduğu ileri sürülmüşse de bunun asıl manası; “onlar, tıpkı altını test edenin onu ateşe tutup test etmesi gibi ateşe tutulup azabı test edecekler.” şeklindedir. Çünkü âyetteki عَلَى edatına bu uygun düşer. Eğer “يُقْتَلُونَ” fiili ile “yakılacaklar” kastedilmiş olsaydı, o zaman, âyetteki bu kelimenin بالنار (ateş ile) ya da في النار (ateşte) şeklinde olması daha uygun olurdu. Çünkü aslında فِتْنَةٌ (fitne) “tecrübe etmek” anlamındadır. Yukarıdaki âyette geçen دُوقُوا فِتْنَتَكُمْ (azabımızı tadın) ifadesindeki فِتْنَةٌ (fitne) kelimesi de imtihan anlamındadır.⁴⁵ “Yakılarak azap edilecekler” şeklinde anlaşılrsa da bu mana, azabı tecrübe etmek anlamını da içerir. Çünkü فِتْنَةٌ (fitne) kelimesinin asıl anlamı tecrübe etmek, test etmek, denemektir. Nitekim altının kalitesini anlamak için ateşe tutulduğunda قَتَنْتَ الذَّهَبَ بِالنَّارِ (Altını ateşte test ettim.) denir.⁴⁶ O halde yukarıdaki âyetten şu anlaşılmaktadır: Dünyada azap edilmedikleri için hiç azap görmeyeceklerini sanan ve bundan dolayı vaat edilen azabı acele isteyen müşrikler, ahirette azabı tecrübe ettiklerinde neyi acele istediklerini anlamış olacaklardır.

Günümüzde de bazı insanların ahiret hayatına kuşkuyla baktıkları görülmektedir. Özellikle her şeyi deneyerek, tecrübe ederek kabul etmeye şartlanmış insanlar, ahiret hayatı denenmediği için ona kuşkuyla bir yaklaşım sergilerler. Onlar ahiretin tecrübe edilemeyeceği sebebiyle “Gidip gören ve geri gelen var mı?” gibi ifadelerle ahirete dair şüphelerini izhar ederler. Onların bu tutumu müşriklerin tutumlarına benzemektedir.

Allah, müşriklerin acı azabı görmeden, onu tecrübe etmeden inanmayacaklarını “لَا يُؤْمِنُونَ” لَا يُؤْمِنُونَ / به حَتَّىٰ يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ / Acı azabı görünceye kadar da ona inanmazlar.”⁴⁷ âyetiyle bildirmiştir. Buna

⁴² ez-Zâriyât 51/12; Ayrıca bk. Yûnus 10/48; el-Enbiyâ 21/38; en-Neml 27/71; Yâsîn 36/48.

⁴³ ez-Zâriyât 51/13, 14; Ayrıca bk. Yûnus 10/50-54; el-Enbiyâ 21/39, 40; el-Ankebût 29/53-55; Yâsîn 36/49-53; es-Sâffât 37/176, 177.

⁴⁴ Mukâtil, *Tefsîr*, 4: 128; Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mes’ûd el-Begavî, *Tefsîrül-Begavî: Mealimü't-Tenzîl*, Thk. Muhammed Abdullah en-Nemr, Osman Cuma Zamiriyye, Süleyman Müslim el-Harş, 8 cilt, 2. baskı (Riyad, Dâru Taybe, 1993), 7: 372; Râzî, *et-Tefsîrül-Kebîr*, 28: 164; Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur’an*, 6 cilt, 11. baskı (Beyrut, Dâru’ş-Şûrûk, 1405/1985), 6: 3376; Seyyid Ebu’l-A’lâ el-Mevdûdî, *Tefhîmu’l-Kur’an*, Edit. Ali Bulaç, Çev. Muhammed Han Kayânî v.d. 7 cilt (İstanbul, İnsan Yayınları, 1986-1988), 5: 465.

⁴⁵ Râzî, *et-Tefsîrül-Kebîr*, 28: 164.

⁴⁶ Taberî, *Câmiü'l-Beyân*, 21: 498; İsfahânî, *Mu’cemu Mişfredât*, 416; Azap-Fitne ilişkisi için bk. Kaya, “Kur’an’da Azap”, 148-150.

⁴⁷ eş-Şuarâ 26/201.

göre onların niyeti azap zamanını bilmek değildir. Bundan dolayı Kur'an'da, onlara azabın ansızın geleceği ve o geldiğinde onların farkında olmayacakları şöyle vurgulanmaktadır:

“فَيَأْتِيهِمْ بَعَثَةٌ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ / Azap onlara öyle ansızın gelir ki, onlar hiç farkında olmazlar.”⁴⁸

Kur'an'da, azap ansızın geldiğinde müşriklerin, azabın ertelenmesini arzu edecekleri bildirilerek vaat edilen azabın kesinlikle vuku bulacağı anlatılmıştır. Bu konuda Kur'an'da şöyle buyrulmaktadır:

“فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنْظَرُونَ () أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ / (Birden onu karşılarında bulunca) ‘Acaba bize süre verilir mi?’ derler. Hâlâ bizim azabımızı mı acele istiyorlar?”⁴⁹

Öte yandan, Kur'an'da Allah'tan başka edinilen ilahların ahirette müşriklerin başlarına gelecek olan azabı savamayacağı, o gün herkese adaletle hükmedileceği ve kimseye haksızlık yapılmayacağı bildirilmiştir.⁵⁰ Buna göre, onlar Allah'tan başka kulluk ettikleri varlıkların yardımı sayesinde dünya hayatında cezalandırılmadıklarını sanmışlardır. Bundan dolayı hiç azap görmeyeceklerine inanmışlardır.

b. Şirkin Hak, Tevhidin Batıl Olduğu Vehmi

Müşriklerin, vaat edilen azabı acele istemelerinin nedenlerinden biri de şirke bulaşmış dinlerinin doğru, Peygamberlerin tebliğ ettikleri tevhidin ise yanlış olduğu inancı olmuştur. Müşriklere göre bu mesaj, ilahî bir mesaj olsaydı isyan ve küfürleri yüzünden çoktan azap edilmiş olmaları gerekirdi. Bu sebeple Allah'ın emrinin gelmesinin yakın olduğu ifade edildikten sonra, onların azapla ilgili yanlış anlamaları şöyle ortadan kaldırılmaktadır: “Sizin gittiğiniz şirk yolu doğru olduğu için azabın gelmeyeceğini sanmanız tamamen yanlıştır. Çünkü Allah, şirkten müstağnidir ve O'nun hiçbir ortağı yoktur.”⁵¹

Peygamberler müşrikleri tevhide davet edip onları Allah'tan başkasına kulluk etmeye devam ettikleri takdirde azapla uyarınca, onlar Allah'tan başka edindikleri ilahlara bağlı olmaları gerektiğini savunarak tehdit edildikleri azabın hemen gelmesini talep etmişlerdir. Örneğin, Nuh (a.s) da kavmine Allah'tan başkasına kulluk etmeme çağrısında bulunmuş, aksi halde azap edilebilecekleri uyarısını yapmıştır. Kavmin ileri gelenleri kendilerini üstün konumda ve dolayısıyla doğru yolda gördüklerinden şirkten uzak durmalarını isteyen ve azap ile uyarın peygamberden azabı acele istemişlerdir. Nihayetinde istedikleri bu azap gelmiş ve helak edilmişlerdir.⁵²

Hz. Hud (a.s) da kavmine eğer şirkten dönmezlerse azaba uğrayabileceklerini söylemiştir.⁵³ Hz. Hud'un (a.s) kavmi ise atalarının taptıklarını terk etmenin doğru olmayacağını iddia etmiş ve vaat edilen azabı acele istemiştir. Bu durum, Kur'an'da şöyle bildirilmektedir:

⁴⁸ eş-Şuarâ 26/202; Ayrıca bk. el-Ankebût 29/53.

⁴⁹ eş-Şuarâ 26/203, 204.

⁵⁰ Bk. Yûnus 10/54; el-Enbiyâ 21/43; Yâsîn 36/54.

⁵¹ Mevdûdî, *Tefhîmu'l- Kur'an*, 3: 11.

⁵² Bk. Hûd 11/26-44.

⁵³ Bk. el-Ahkâf 46/21; el-A'râf 7/65-69.

“ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ / Dediler ki: Sen bize tek Allah'a kulluk etmemiz ve atalarımızın tapmakta olduklarını bırakmamız için mi geldin? Eğer doğrulardan isen, bizi tehdit ettiğini (azabı) bize getir.”⁵⁴

Yüce Allah, Hz. Hud'un (a.s) kavmine dünya hayatında azap göndermiştir. Hz. Hud'a inanmayanlar, atalarının ilahlarına tapmanın doğru olduğunu kabul ettiklerinden başlangıçta kendilerine gönderilen azabı siyah bir yağmur bulutu sanmışlardır. Allah bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أُوْدِيِّهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ (٥٤) تَدْمِيرٌ / Nihayet azabın (ufukta) geniş bir bulut halinde vadilerine doğru geldiğini görünce: 'Bu, bize yağmur yağdıracak bir buluttur' dediler. 'Hayır, o sizin acele gelmesini istediğiniz şey, içinde acı azap bulunan bir rüzgârdır.' Rabbinin emriyle her şeyi yıkar, mahveder. Derken onlar o hale geldiler ki konutlarından başka bir şey görülmez oldu. İşte biz, suç işleyen toplumu böyle cezalandırırız.”⁵⁵

Müşrikler bir taraftan kendi dinlerinin doğruluğunu savunmakta ısrar ederlerken, diğer taraftan da tevhidin doğru yol olmadığını söyleyerek peygamberlerin yoldan saptıklarını iddia etmişlerdir. Nitekim Hud'la (a.s) tartışan ve ondan vaat ettiği azabı hemen isteyen kavminin önde gelen kâfirleri onu beyinsizlik ve yalancılıkla suçlamışlardır. Bu durum Kur'an'da şöyle ifade edilmektedir:

“ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرِيكَ فِي سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ / Kavminden ileri gelen inkâr edenler dediler ki: 'Biz seni bir beyinsizlik içinde görüyoruz ve biz seni yalancılardan sanıyoruz!’”⁵⁶

Salih (a.s.) de kavmine şirki terk etme çağrısında bulunmuş ve Allah'tan bir mucize olarak gelen deveye dokunmamalarını söylemiştir. Ona bir kötülük yaptıklarında azaba uğrayacakları uyarısında bulunmuştur.⁵⁷ Salih'in (a.s.) kavmi peygambere meydan okurcasına deveyi kesmiş ve peygamberden vaat ettiği azabı acele istemiştir. Kur'an'da bu durum şöyle ifade edilmektedir:

“ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ / Derken dişi deveyi boğazladılar ve Rablerinin buyruğu dışına çıktılar; 'Ey Salih, eğer hakikaten elçilerdensen, bizi tehdit ettiğin (azabı) bize getir!' dediler.”⁵⁸

Kur'an, geçmişte şirke bulaşmış insanların acele azap istemelerini ve bu istedikleri azabın dünyada başlarına gelmesiyle yok olup gittiklerini anlatmıştır. İstedikleri azabın gelmesiyle birlikte üzerinde buldukları şirkin doğru yol olmadığını anlamaları gerektiği vurgulamıştır. Böylece Kur'an, Mekke müşriklerine şirkte ısrar etmelerinin faydalarına olmayacağını, ahiret azabının gelmesinde kuşku bulunmadığını ifade etmiş ve azap geldiği zaman kıyametin kopmuş olacağını açıklamıştır. Nitekim acele azap talep eden Mekke müşriklerinin de öncekiler gibi azap görecekleri Kur'an'da şöyle bildirilmektedir:

⁵⁴ el-A'râf 7/70; Ayrıca bk. el-Ahkâf 46/22.

⁵⁵ el-Ahkâf 46/24, 25.

⁵⁶ el-A'râf 7/66.

⁵⁷ Bk. el-A'râf 7/73.

⁵⁸ el-A'râf 7/77.

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعِجِلُونَ / Muhakkak ki, bu zulmedenlerin de (geçmiş) arkadaşlarının payı gibi bir azâp payı vardır, (ötekilerin başına gelen azâp gibi bir azâp bunların da başına gelecektir), acele etmesinler.”⁵⁹

Kendilerini doğru yolda gören Mekke müşriklerinin, Hz. Muhammed’in (s.a.v) söylediğini doğru kabul etmeyip azap talebinde buldukları ise şöyle Kur’an’da haber verilmektedir:

وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حَجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ / Hani (o kâfirler) bir zaman da: Ey Allah'im! Eğer bu Kitap senin katından gelmiş bir gerçekse üzerimize gökten taş yağdır veya bize elem verici bir azap getir! demişlerdi.”⁶⁰

Müşriklerin bu sözleri bir dua ya da beddua anlamında değil, bir tehdit ve bir meydan okuma anlamındadır. Bu sözlerle kastedilen şudur: Eğer bu gerçekten Allah tarafından gönderilmiş olsaydı bizim üzerimize gökten taş yağdırmaya ve bizim onu reddetmemize karşılık bize bundan da acıklı bir azap indirmeye güç yetirirdi. Bu tür bir azap gelmediğine göre bu gerçek değildir ve Allah tarafından gönderilmemiştir.⁶¹

Hz. Muhammed (s.a.s) de Mekke müşriklerini Allah’tan başkasına kulluk etmemeye çağırıp onlara, dünya hayatının imtihan için olduğunu ve öldükten sonra yeniden diriltileceklerini bildirmiştir. Ancak onlar, atalarından devraldıkları şirk inançlarına göre Allah’tan başka edindikleri ilahlar sayesinde azap görmeyeceklerini sandıklarından azabın hemen gelmesini talep etmişlerdir. Bundan dolayı onlara azap geldiğinde kendilerine yardım edenin olmayacağı ve o azaptan kaçılmayacağı bildirilmiştir.⁶²

Sonuç

İnsan hem olumlu hem de olumsuz yönüyle acelecilik eğilimi olan bir yapıya sahiptir. Bu eğilim, insanın hayrı ister gibi şerri istemesine, çabuk geçen dünya hayatını ebedî olan ahiret hayatına tercih etmesine ve ahiret yokmuş gibi yaşamasına neden olabilmektedir. Acelecilik, şirke düşmüş insanlarda inanç ve amel açısından daha çok olumsuz yönüyle ortaya çıkmıştır. Ahiret hayatını dikkate almayıp dünya hayatına öncelik tanıyan müşrikler, hayrı ister gibi aceleyle şerri istemişler ve şirke ısrar ederek kendilerine vaat edilen azabın hemen gelmesini talep etmişlerdir.

Allah tarafından vaat edilen azabı müşriklerin hemen istemelerinin inanç ve amel açısından şu iki temeli olduğu belirtilebilir: Birincisi, ödül ve cezanın anında dünyada verildiğini zannedip dünyanın imtihan yeri olduğunu unutarak kendilerine Allah’tan başka edindikleri ilahlar sayesinde makam, rızık ve mühlet verildiğini sanarak hiç cezalandırılmayacaklarmış gibi hareket etmiş olmalarıdır. İkincisi ise atalarından devraldıkları şirkin hak, tevhidin ise batıl olduğunu sanmaları ve peygamberleri hak yoldan sapmakla suçlamalarıdır. Bu açıdan bakıldığında, şu durumlar şirke düşmüş insanların hiç azap görmeyeceklerini sanmalarına sebep olabilmektedir: Dünya hayatında makam ve rızık sahibi olmak, atalardan devralınan ve alışkanlık haline getirilen

⁵⁹ ez-Zâriyât 51/59; Ayrıca bk. el-Hac 22/42-48; en-Neml 27/67-72.

⁶⁰ el-Enfâl 8/32; Ayrıca bk. el-Enâm 6/57, 58; el-Hac 22/47; en-Neml 27/72; es-Sâffât 37/176; Sâd 38/16.

⁶¹ Mevdûdî, *Tefhîm’l- Kur’an*, 2: 152.

⁶² Bk. Hûd 11/2-8; Ayrıca bk. el-Enbiyâ 21/38-43; en-Neml 27/64-72; es-Sâffât 37/176, 177.

şirkin doğruluğundan kuşku duymamak ve Allah'tan başka kulluk edilen varlıkların yardımına güvenmek. Müşrikler kendilerini bu şekilde hak yolda gördüklerinden uyarılara kulak asmayarak peygamberleri doğru yoldan ayrılmakla itham edebilmişler, hatta istedikleri azap hemen gelmediğinden bu isteği bir meydan okumaya dönüştürebilmişlerdir.

Kur'an'da yer alan azap talepleri, yapısında acelecilik eğilimi olan insanın dünya hayatını ahiret hayatına tercih ederek kendisini hak yolda sanıp şirke düşmesi ve onda ısrar etmesinin bir tezahürü olarak görülebilir. Buna göre insan; doğrudan vaat edilen azabı acele talep etmemiş olsa bile, kendisine verilen mühletten dolayı hiç azap görmeyeceğini sanması, dünya hayatının imtihan için olduğunu unutup dünya hayatını ahiret hayatına tercih etmesi, atalardan devraldığı inanç ve uygulamaların doğruluğunu sorgulamadan onları kabul etmesi, dünya ya da ahirette Allah'tan başka varlıkların yardımını umması ve bütün bunları savunması durumunda vaat edilen azabı acele isteyenler gibi olur. Bu açıdan bakıldığında müşriklerin vaat edilen azabı acele istemiş olduklarını aktaran ifadelerin Kur'an'da yer almış olması, insanı şirkten uzaklaştırmayı ve doğru yolda tutmayı hedefleyen Kur'anî bir üslup olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- ADLER, Alfred. *İnsan Tanıma Sanatı*. Trc. Kamuran Şipal. İstanbul: Dergah Yayınları, 1977.
- ASKERÎ, Ebû Hilâl el-Hasan b. Abdullah b. Sehl b. Said b. Yahya. *el-Furûkû'l-Luğaviyye*. Thk. Muhammed İbrahim Selim. Kahire: Dâru'l-İlim ves'Segâfe li'n-Neşri ve't-Tevzi', t.y.
- BACON, Francis. *Denemeler*. Trc. Akşit Göktürk. İstanbul: İnkilâp Kitabevi, 1994.
- BEGAVÎ, Ebû Muhammed Muhyissünne Hüseyin b. Mes'ûd. *Tefsîrû'l-Begavî. Mealimü't-Tenzil*. Thk. Muhammed Abdullah en-Nemr, Osman Cuma Zamiriyye, Süleyman Müslim el-Harş. 8 cilt. 2. baskı. Riyad: Dâru Taybe, 1993.
- BULADI, Kerim. *Kur'an'da Nankörlük Kavramı*. İstanbul: 2001.
- CEVHERÎ, Ebû Nasr İsmail b. Hammad. *es-Sıhâb: Tâcü'l-Luğa ve Sıhâbu'l-Arabiyye*. Thk. Ahmed Abdülgafur Atar. 6 cilt. 4. baskı. Beyrut: Dârü'l-İlmi'l-Melâyîn, 1990.
- CÜRCÂNÎ, Seyyid Şerif Ali b. Muhammed b. Ali. *et-Ta'rifât*. Beyrut: Dârü'l-Kütüb'l-İlmiyye, 1983.
- DESTANCES, Rene. *Ruhun İbtirasları*. Trc. Mehmet Karaasan. Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1972.
- DİHLEVÎ, Şah Veliyullah Ahmed b. Abdurrahman. *el-Fevzu'l-Kebir fî Usûli't-Tefsîr*. 2. baskı. Beyrut: Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1407/1987.
- DÜZENLİ, Yaşar. *Kur'an İşığında Evrensel Dengeler ve İnsan*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı (İFAV) Yayınları, 2000.
- ELMALILI, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 cilt. İstanbul: Eser Neşriyat, t.y.
- EYSENCK, H. J., WILSON, Glenn. *Kişiliğinizi Tanıyın*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995.
- EZHERÎ, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. el-Ezherî. *Tehzîbü'l-Luğa*, Thk. Muhammed İvaz Mîr'ab, 8 cilt, Beyrut: Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, 2001.
- FÎRÛZÂBÂDÎ, Mecdüddin Muhammed b. Yakub. *el-Kamusu'l-Mubît*. 2. baskı. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1407/1987.
- HALİL b. AHMED, Ebû Abdi'r-Rahman el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temim el-Ferahhidî. *Kitâbu'l-Ayn*. Thk. Mehdî Mahzumî, İbrahim es-Sâmerrâî. 8 cilt. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemi li'l-Matbûât, 1408/1988.
- İBN ÂŞÛR, Muhammed et-Tâhir. *Tefsîrû't-Tabrîr ve't-Tenvîr*. 30 cilt. Tunus: ed-Dârü't-Tunisiyye, 1984.
- İBN DÜREYD, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasan İbn Düreyd el-Ezdî. *Cemheretü'l-Luğa*. Thk. Remzî Münîr Baalbekî, 3 cilt, Beyrut: Dârü'l-İlm Lilmelâyîn, 1987.
- İBN FÂRİS, Ebu'l-Hüseyin Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ. *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*. Thk. Abdüsselam Muhammed Harun. 6 cilt. Beyrut: Dârü'l-Cil, t.y.

- İBN MANZÛR, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem b. Ali el-Ensârî. *Lisânü'l-Arab*. 15 cilt. Beyrut: Dâru Sadır, t.y.
- İSFAHÂNÎ, Ebu'l-Kasım el-Hüseyn b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Rağıb. *Mu'cemü Müfredâtü'l-Elfâzî'l-Kur'an*. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1418/1997.
- KASAPOĞLU, Abdurrahman. "İnkâr ve Acelecilik Karakteri – Character Of Denial And Hastiness-". *Kelam Araştırmaları* 4/1 (2006): 91-111.
- KAYA, Ali. "Kur'an'da Azap". Doktora Tezi, Yalova Üniversitesi, 2017.
- KUTUB, Seyyid. *Fî Zilâli'l-Kur'an*. 6 cilt, 11. baskı. Beyrut: Dârü's-Şürûk, 1405/1985.
- MACÎT, Nadim. *Kur'an ve Hadis'e Göre Şirk ve Müşrik Toplum*. Konya: Damla Matbaacılık, 1992.
- MEVDÛDÎ, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *Tefhîmu'l-Kur'an*. Edit. Ali Bulaç. Çev. Muhammed Han Kayânî v.d. 7 cilt. İstanbul: İnsan Yayınları, 1986-1988.
- MUKÂTİL, Ebu'l-Hasan Mukâtil b. Süleyman b. Beşir Mukâtil b. Süleyman. *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman (et-Tefsîrü'l-Kebîr)*. Thk. Abdullah Mahmûd Şehhate. 4 cilt. Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâp, 1979.
- ÖZLER, Mevlüt. "Tevhid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 41: 18-20, İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- RÂZÎ, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. el-Hasan b. el-Hüseyn Fahreddin: *et-Tefsîrü'l-Kebîr: Mefâtihü'l-Gayb*. 32 cilt. 3. baskı. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-Arabî, 1420.
- REŞİD RIZA, Muhammed. *Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Hakîm: Tefsîrü'l-Menâr*. 12 cilt., 2. Baskı, Beyrut: Dâru'l-Marife, t.y.
- SİNANOĞLU, Mustafa. "Şirk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 39: 193-198, İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- TABERÎ, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir b. Yezid. *Câmiü'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l Kur'an*. Thk. Ahmed Muhammed Şakir. 24 cilt. y.y.: Müessetü'r-Risale, 1420/2000.
- TOPALOĞLU, Bekir - ÇELEBİ, İlyas. *Kelam Terimleri Sözlüğü*. 3. baskı. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2013.
- TOPALOĞLU, Bekir - YAVUZ, Yusuf Şevki - ÇELEBİ, İlyas. *İslam'da İnanç Esasları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1998.
- ULUTÜRK, Veli. *Kur'an-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtır?*. İstanbul: Yeni Akademi Yayınları, 2007.